REDESCHIDEREA PROCESULUI PENAL JUDECAT ÎN LIPSA PERSOANEI

Valeria GRIȘCIUC

CZU: 343.157.3 valeriagrisciuc1@gmail.com

The main purpose of this paper is to conduct a detailed study of the theoretical and practical particularities and issues related to the retrial of criminal cases judged in the absence of the defendant. Thus, to achive this goal we did a deep researchof the essence, main characteristics, importance, and types of situations in which the convicted person in absentia can request a retrial; analyzed the theoretical and practical aspects, as well as the conditions for accepting such a request; analyzed and systematized judicial practice and developed recommendations of lege ferenda regarding the reopening of the trials judged in absentia.

Procedurile *in absentia* au fost introduse pentru prima dată în Codul de procedură penală al Republicii Moldova în anul 2022. Fundamentată pe aprecierile anterioare ale CtEDO, această noutatea legislativă reprezintă o verigă importantă în calea armonizării cadrului legal național la cadrul legal comunitar, aspect definitoriu pentru integrarea în Uniunea Europeană.

În acest sens, Curtea a statuat că obligația de a garanta dreptul unui inculpat de a fi prezent în sala de judecată - fie în cadrul primei proceduri împotriva sa, fie în cadrul unui nou proces - reprezintă una dintre cerințele esențiale ale articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În consecință, refuzul de a redeschide procedurile desfășurate în lipsa învinuitului, în absența oricărui indiciu că învinuitul a renunțat la dreptul de a se prezenta în timpul procesului, a fost considerat drept o „*negare flagrantă a justiției*”, ceea ce corespunde noțiunii de procedură „contrară în mod vădit prevederilor articolului 6 sau principiilor consacrate de acesta” [1].

Lipsa inculpatului de la desfășurarea judecății are ca efect nerealizarea condițiilor necesare contradictorialității, conducând nemijlocit la încălcarea acestuia, în condițiile în care instanța nu dispune de date legate de persoana inculpatului care să permită buna individualizare a pedepsei.

Aşadar, finalitatea redeschiderii procesului penal este aceea a salvgardării drepturilor procesuale ale acuzatului care a fost judecat în lipsă, fără încunoștiințarea sa, prin deschiderea unui nou ciclu procesual în care procedura în faţa instanţei să cunoască un nou început, fiind astfel asigurate toate posibilitățile de apărare ale inculpatului [2].

Acest remediu nu a fost impus numai de CEDO şi de mecanismele de cooperare internaţională instituite în vederea combaterii fenomenului infracţional, ci şi de principiile fundamentale pe care s-a aşezat întreaga ordine normativă naţională [3].

Așa cum am observat în cadrul lucrării, dreptul la o procedură contradictorie nu este absolut. Persoana acuzată de comiterea unei infracțiuni poate renunța la aceste

garanții, acceptând riscul și efectele judecării în absența sa. Renunțarea poate fi manifestată prin evitarea procedurilor penale de care era conștientă, prin exprimarea explicită a dezinteresului față de acestea sau printr-o conduită care arată clar că nu dorește să participe la proces.

Aceste situații, caracterizate printr-o conduită imputabilă acuzatului, sunt excluse de la aplicarea procedurii de redeschidere a procesului penal. Nu se pot acorda astfel de drepturi unor persoane care încearcă să înșele organele judiciare, în detrimentul celor care au avut o conduită procesuală corectă.

La Capitolul I am realizat o abordare retrospectivă complexă asupra unor aspecte fundamentale pentru instituția abordată: premisele de ordin istoric, convențional și constituțional. Subliniem că aspectul central abordat în acest capitol îl reprezintă cazurile stricte în care reexaminarea cauzei penale este admisă. Astfel, poate solicita redeschiderea procesului persoana condamnată în lipsă care (i) nu a primit nici o încunoștiințare despre proces, prin citare legală sau altă notificare oficială sau (ii) deși a luat cunoștință despre proces dar din cauze independente de acesta generate de situații de forță majoră nu a putut să comunice despre motivele absenței și nici nu a putut să se înfățișeze personal în fața instanței.

La Capitolul II am reflectat asupra aspectelor esențiale legate de cererea de reexaminare, termenul de depunere, locul de depunere și conținutul acesteia. Conchidem că cererea de reexaminare este un instrument procedural care permite persoanei judecate în lipsă să solicite redeschiderea procesului penal, oferindu-i astfel o șansă de a-și exercita dreptul la apărare.

La Capitolul III am realizat o analiză comparată complexă cu referire la sistemele de drept procesual penal a statelor, pe care le-am grupat în țări care reglementează instituția redeschiderii procesului penal, țări care nu admit categoric o astfel de reglementare și țări care o reglementează ca excepție.

Totodată, în cadrul lucrării am fost formulate mai multe recomandări, printre care: clarificarea și uniformizarea legislației privind reexaminarea proceselor judecate în lipsă; îmbunătățirea mecanismelor de notificare și informare a acuzatului pentru a preveni absența involuntară asigurarea unei proceduri transparente și echitabile de reexaminare, care să permită acuzatului să își exercite drepturile de apărare în mod eficient; monitorizarea și evaluarea periodică a aplicării procedurilor de reexaminare pentru a identifica și corecta eventualele deficiențe.

Credem cu fermitate că aceste măsuri ar contribui la consolidarea încrederii în sistemul judiciar și la asigurarea unui proces penal echitabil pentru toate persoanele implicate în proces.

Suplimentar, în baza analizei și observațiilor formulate, am învederat oportunitatea reglementării procedurilor *in absentia* în cadrul unei singure proceduri speciale.

Procedura specială de judecarea în lipsa persoanei trebuie reglementată astfel încât să echilibreze nevoia de celeritate a justiției cu drepturile fundamentale ale acuzatului, asigurând reprezentarea sa juridică și garantând un proces echitabil [4]. Procedura trebuie să permită examinarea cauzei într-un termen foarte scurt, fără a rezolva

acțiunea civilă, concentrându-se exclusiv pe latura penală a cauzei. Astfel, instanța poate declanșa această procedură după constatarea că acuzatul nu a fost găsit și informat despre procesul penal, în ciuda eforturilor organelor abilitate.

În acest sens, procurorul va stabili, la finalizarea urmăririi penale, că acuzatul nu a putut fi găsit. Acuzatul va fi reprezentat obligatoriu de un avocat desemnat din oficiu, asigurând astfel echitatea procesului chiar și în absența sa. Reprezentarea juridică obligatorie are drept scop contrabalansarea absenței acuzatului, garantându-i drepturile la apărare.

După trimiterea în judecată, dosarul va fi înregistrat direct pe rolul instanței competente pentru fond. Cererea de judecare în lipsă va fi analizată în ședință publică, cu citarea părților și participarea obligatorie a procurorului. Instanța va verifica dacă inculpatul a fost informat oficial despre proces sau dacă existau circumstanțe clare că acesta avea cunoștință de cauza penală. Dacă se constată că acuzatul nu a fost informat și nu avea cunoștință de proces, instanța va admite cererea de judecare în contumacie. În caz contrar, cererea procurorului va fi respinsă, și procesul va reveni la procedura comună.

Instanța va pronunța soluția penală în baza probelor strânse în cursul urmăririi penale, fără a soluționa acțiunea civilă, care va rămâne deschisă pentru a fi abordată ulterior în instanța civilă. Sentința pronunțată în contumacie poate fi atacată cu apel de procuror și persoana vătămată. Avocatul desemnat din oficiu sau angajat de terți poate, de asemenea, să formuleze apel.

Dacă inculpatul este găsit ulterior, acesta poate alege între apel și redeschiderea procesului penal. Redeschiderea va presupune reluarea procedurii de la faza de judecare în primă instanță, desfășurându-se conform procedurii comune, ca și cum trimiterea în judecată ar fi fost dispusă abia atunci. Implementarea unei proceduri speciale de judecare în contumacie va asigura soluționarea rapidă a cauzelor penale cu acuzat absent, reducând durata proceselor și costurile judiciare.

Protejarea drepturilor procesuale ale acuzatului prin reprezentarea obligatorie de un avocat din oficiu va oferi o soluție echitabilă atât pentru apărare, cât și pentru acuzare, menținând echilibrul între eficiența justiției și protecția drepturilor fundamentale.

Procedura specială de judecare în contumacie va avea, de asemenea, relevanță în contextul cooperării judiciare internaționale în materie penală, clarificând dacă procedura s-a desfășurat în lipsă și asigurând astfel recunoașterea și executarea hotărârilor pe plan internațional.

Referințe:

1. Cauza Stoichkov c. Bulgariei, nr. 9808/02, § 56, 24 martie 2005.
2. Theodore G., Chiș I.P., Tratat de drept procesual penal, ed. Hamangiu, București, 2020.
3. EU strategy on criminal justice, 2021.
4. Ghenici O. Căile extraodinare de atac în procesul penal. ed. Universul Juridic. București. 2022.

Conducător științific
***Igor DOLEA**, dr. hab., prof. univ.*